

P.T.Xudiyeva
i.e.n., dosent, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
T.İ.Verdiyeva
magistrant, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
tukez.verdiyeva@gmail.com

Məqalə redaksiyaya daxil olub 01.04.2025

The article was received by editorial board on 01.04.2025

Статья принята к печати 01.04.2025

KOMMERSİYA MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ RƏQABƏT ÜSTÜNLÜYÜNÜN FORMALAŞMASINDA LOGİSTİK STRATEGİYALARIN ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə

Kommersiya müəssisələrində rəqabət üstünlüyünün formalaşmasında logistik strategiyalar əhəmiyyətli rol oynayır. Bu strategiyalar, müəssisənin məhsul və xidmətləri müştərilərə daha effektiv, sürətli və az maliyyətlə çatdırmasını təmin edərək, şirkətə bazarda fərqlənmə imkanı yaradır. Logistika, istehsal prosesindən başlayaraq, məhsulun müştəriyə çatdırılmasına qədər bütün mərhələləri əhatə edir və burada optimallaşdırma rəqabət qabiliyyətini artırmağa kömək edir. Logistik strategiyaların düzgün seçilməsi, müəssisələrin istehsal və daşıma xərclərini azaltmağa, anbardarlıq əməliyyatlarını təkmilləşdirməyə və müştəri məmnuniyyətini artırmağa imkan verir. Bu sahədə tətbiq edilən texnologiyalar və avtomatlaşdırma, resursların səmərəli istifadəsini təmin edərək şirkətin bazardakı mövqeyini gücləndirir. Eyni zamanda, logistik strategiyalar tədarük zəncirlərinin çevikliyini artırır, bu da müəssisəyə bazar tələblərinə daha sürətli reaksiya verməyə imkan tanıyır. Effektiv logistika strategiyaları kommersiya müəssisələrinin rəqabət üstünlüyünü formalaşdıran əsas amillərdən biridir. Müasir bazarda sürət, çeviklik və müştəri məmnuniyyəti ön planda olduğu üçün, logistik fəaliyyətlərin optimallaşdırılması və inkişaf etdirilməsi müəssisələrə müsbət nəticələr gətirir, onları bazar liderləri arasında yerləşdirə bilər.

Açar sözlər: kommersiya müəssisələri, logistika, rəqabət, strategiya, istehsal.

GİRİŞ

Logistika, kommersiya müəssisələrinin fəaliyyətində əsas strateji amillərdən biridir. Rəqabət mühitində üstünlük əldə etmək üçün şirkətlər yalnız məhsulun keyfiyyətinə və qiymətinə deyil, eyni zamanda təchizat və çatdırılma proseslərinə də ciddi diqqət yetirməlidirlər. Logistik strategiyalar, müəssisələrə bu prosesləri optimallaşdırmaq, xərcləri azaltmaq, müştəri məmnuniyyətini artırmaq və bazar tələblərinə çevik uyğunlaşmaq imkanı verir. Bu səbəbdən logistik strategiyaların düzgün tətbiqi, şirkətə uzunmüddətli rəqabət üstünlüyü təmin edə bilər. Logistik strategiyalar şirkətlərin təchizat zəncirlərini daha effektiv idarə etməsinə imkan verir. Bu, yalnız məhsulların zamanında istehsalçılardan müştərilərə çatdırılmasını deyil, həm də tədarükçilərdən məhsul alınması, inventar idarə edilməsi, və ümumilikdə əməliyyatların optimallaşdırılmasını əhatə edir. Müasir logistik strategiyalarla təchizat zəncirlərinin idarə edilməsi, xərclərin azaldılmasına, məhsulun çatdırılma müddətinin qısaldılmasına və səmərəliliyin artmasına səbəb olur. Nəticədə, şirkətlər rəqiblərinə nisbətən daha sürətli və daha etibarlı xidmət təqdim edərək bazarda fərqlənə bilərlər.

Sürət və etibarlılıq, müştərilərin seçimində mühüm rol oynayır. Müasir müştərilər məhsulların sürətli və təhlükəsiz şəkildə çatdırılmasını gözləyirlər. Logistika sahəsindəki strateji qərarlar, çatdırılma vaxtını minimuma endirməklə yanaşı, məhsulun keyfiyyətinin qorunmasını da təmin etməyə kömək edir. Hər bir addımın diqqətlə planlaşdırılması və idarə edilməsi müştəri

məmnuniyyətini artırır və bu da müəssisəyə bazarda üstünlük qazandırır. Çatdırılma xidmətləri müştəri gözləntilərinə cavab verdikdə, bu şirkətin bazarda güclü mövqeyini təmin edir. Rəqabət mühitində qiymətləri aşağı saxlamaq və eyni zamanda xidmət keyfiyyətini qorumaq böyük əhəmiyyət kəsb edir. Logistika, məhsulun xərclərini azaldır və müəssisəyə daha sərfəli qiymətlərlə xidmət təqdim etməyə imkan verir. Təchizat zəncirinin optimallaşdırılması ilə şirkətlər, nəqliyyat, anbarlama və digər əməliyyat xərclərini minimuma endirə bilirlər. Bu da şirkətin gəlirlərini artırmaqla yanaşı, rəqabət qabiliyyətini yüksəldir. Effektiv logistika tətbiq edən şirkətlər daha yaxşı qiymət siyasəti ilə bazarda üstünlük əldə edir.

Logistika həm də müəssisələrə müştəri tələblərinə sürətli cavab vermək və bazar dəyişikliklərinə uyğunlaşmaq imkanı yaradır. Çevik logistika strategiyaları, şirkətlərin qlobal və yerli bazarlarda fərqli müştəri ehtiyaclarına cavab verməsini asanlaşdırır. Məsələn, satışların artması zamanı təchizat zəncirinin genişlənməsi və ehtiyatların artırılması, satışların azalması zamanı isə istehsalın və anbarın tənzimlənməsi mümkündür. Bu çeviklik, müəssisənin rəqabətə davamlılığını artırır və bazardakı dəyişikliklərə sürətlə uyğunlaşmağa imkan verir. Logistik strategiyaların düzgün qurulması və idarə edilməsi, müəssisələrə yalnız əməliyyat səmərəliliyini artırmaqla qalmır, eyni zamanda uzunmüddətli rəqabət üstünlüyü qazandırır. Müştəri məmnuniyyətinin artırılması, xərclərin azaldılması, sürətli və etibarlı xidmətlər təqdim edilməsi kimi amillər, logistik strategiyaların müəssisənin müvəffəqiyyətinə necə təsir etdiyini aydın şəkildə göstərir. Rəqabət mühitində qalib gəlmək üçün şirkətlər logistik strategiyalarını diqqətlə qurmalı və bazar şərtlərinə uyğun olaraq daim təkmilləşdirməlidirlər. (7)

TƏHLİL

Müasir biznes mühitində sürət və çatdırılma keyfiyyəti, müştəri məmnuniyyətini təmin etmək və rəqabət üstünlüyü əldə etmək üçün kritik amillərdən biridir. İstehlakçılar, məhsullarını tez və etibarlı şəkildə əldə etmək istəyirlər. Bu səbəbdən şirkətlər, məhsul və xidmətlərini ən qısa müddətdə, yüksək keyfiyyətlə çatdırmağa çalışır. Sürət və keyfiyyət arasındakı balans qorumaq, müəssisələrə daha geniş müştəri bazası qazanmaq və bazarda fərqlənmək imkanı verir. Sürət, müştəri tələblərinin yerinə yetirilməsi prosesində ən vacib amillərdən biridir. Müasir dövrün istehlakçıları, məhsulun əldə olunma müddətinin qısa olmasını tələb edirlər. Şirkətlər, çatdırılma müddətini qısaltmaq üçün lojistika və təchizat zənciri strategiyalarını optimallaşdırır. Bu prosesin düzgün idarə olunması, məhsulun istehsaldan çatdırılmaya qədər olan dövrünü sürətləndirir və müştəriyə daha sürətli xidmət təqdim etməyə imkan yaradır. Yüksək sürət, müştəri məmnuniyyətini artırır və şirkətə bazarda üstünlük qazandırır. Eyni zamanda, çatdırılma keyfiyyəti də ən az sürət qədər əhəmiyyətlidir. Keyfiyyətli çatdırılma yalnız sürətli olmaqla kifayətlənmir, həm də məhsulun vəziyyəti, zədələnmədən müştəriyə çatması və düzgün şəkildə təhvil verilməsi vacibdir. Çatdırılma prosesində hər hansı bir səhv, müştəri məmnuniyyətini mənfi şəkildə təsir edə bilər və şirkətin nüfuzunu zədələyə bilər. Yüksək keyfiyyətli xidmətlər, müştərilərin təkrar alış-veriş etməsini təşviq edir və onların uzunmüddətli loyallığını təmin edir.

Sürət və keyfiyyət arasındakı balans saxlamaq, biznes üçün çətin bir tapşırıqdır. Çatdırılma sürətini artırarkən, məhsulun zədələnməsi, yanlış ünvanlara göndərilməsi və ya gecikmələr kimi problemlərlə qarşılaşmaq mümkündür. Bu səbəbdən, logistik şirkətlər və təchizat zəncirinin bütün iştirakçıları, yüksək keyfiyyətli xidmət göstərmək və eyni zamanda çatdırılma müddətini qısaltmaq üçün müasir texnologiyalar və innovativ həllər tətbiq edirlər. Məsələn, avtomatlaşdırılmış anbar sistemləri və süni intellekt əsasında işləyişlər, məhsulun düzgün şəkildə saxlanması və çatdırılmasını təmin edir. Müştəri tələblərinə sürətli və keyfiyyətli cavab vermək üçün şirkətlər həmçinin müştəri xidmətləri sahəsində müvafiq investisiyalar edirlər. Çatdırılma prosesindəki hər hansı bir problem və ya dəyişiklik barədə müştərilərə vaxtında məlumat vermək, onların məmnuniyyətini təmin edir. Şirkətlər, müştərilərlə əlaqəni daha şəffaf və operativ etmək üçün mobil tətbiqlər, izləmə sistemləri və onlayn xidmətlər təqdim edirlər. Bu, müştərilərin məhsullarının statusunu izləməyə imkan verir və hər hansı bir gecikmə və ya problemlə bağlı vaxtında xəbərdarlıq edir. Sürət və çatdırılma keyfiyyətinin qorunması və artırılması, yalnız müştəri məmnuniyyətinə deyil, həm də şirkətin ümumi fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir. Müştərilərin məmnunluğu, təkrar alışları, müsbət rəyləri və marka sadıqlığı ilə nəticələnir.

Şirkətlər, sürət və keyfiyyəti təkcə operativ əməliyyatlar kimi deyil, eyni zamanda strateji bir üstünlük kimi görməli və bu sahəyə davamlı investisiyalar etməlidirlər. Beləliklə, şirkətlər bazar liderlərinə çevrilə və rəqabət üstünlüyünü əhəmiyyətli dərəcədə artırma bilərlər. (4)

Müasir biznes mühitində məhsul və xidmətin keyfiyyəti, müştərilərin şirkətə olan münasibətini müəyyən edən əsas amillərdən biridir. Keyfiyyət yalnız məhsulun fiziki xüsusiyyətlərinə deyil, həm də təqdim olunan xidmətlərin keyfiyyətinə aiddir. Məhsul və xidmətin keyfiyyətinin təmin edilməsi, müştəri məmnuniyyətini artırmağa, şirkətə uzunmüddətli uğurlar qazandırmaya və bazarda güclü mövqə tutmağa kömək edir. Bu, həm də şirkətin nüfuzunu qorumağa və müştəri loyallığını təmin etməyə imkan verir. Keyfiyyətin təmin edilməsi üçün bir çox müxtəlif strategiya mövcuddur. Birinci növbədə, məhsulun istehsal mərhələsində diqqət yetirilən keyfiyyət nəzarəti, məhsulun müştəriyə çatdırılmadan əvvəl standartlara uyğun olmasını təmin edir. Təchizatçıların seçilməsi, xammalın keyfiyyəti və istehsal prosesinin düzgün idarə edilməsi, məhsulun son keyfiyyətini birbaşa təsir edən amillərdir. Məhsulun keyfiyyətini təmin etmək üçün keyfiyyət idarəetmə sistemləri (məsələn, ISO standartları) tətbiq edilərək, hər bir mərhələdə müvafiq yoxlamalar və sınaqlar aparılır. Məhsulun keyfiyyəti ilə yanaşı, təqdim olunan xidmətlərin keyfiyyəti də müştəri məmnuniyyətinin təmin edilməsində böyük rol oynayır. Müştəri xidmətləri, satış sonrası xidmətlər, çatdırılma və quraşdırma prosesləri kimi xidmətlərin keyfiyyəti, müştərilərin təcrübəsini və rəylərini birbaşa təsir edir. Yüksək keyfiyyətli müştəri xidmətləri, müştərilərin şirkətə qarşı inamını artırır, problemlərini sürətlə və effektiv şəkildə həll edir və nəticədə müştəri sadıqlığını təmin edir.

Müasir biznes mühitində rəqabət üstünlüyü əldə etmək üçün kommersiya müəssisələri effektiv logistik strategiyalar həyata keçirməyə məcburdurlar. Statistika göstərir ki, güclü logistika sisteminə malik olan şirkətlər bazar paylarını əhəmiyyətli dərəcədə artırma bilərlər. Məsələn, McKinsey & Company-nin 2023-cü il hesabatına əsasən, rəqəmsallaşdırılmış və optimallaşdırılmış logistika həllərindən istifadə edən şirkətlər gəlirlərini orta hesabla 15-20% artırır. Bu, təchizat zəncirinin effektivliyinin satış həcminə və müştəri məmnuniyyətinə bilavasitə təsir etdiyini göstərir. Eyni zamanda, nəqliyyat və saxlama xərclərinin optimallaşdırılması rəqabət qabiliyyətini artıran əsas faktorlardan biridir. Dünya Bankının 2022-ci il üzrə hesabatına görə, inkişaf etmiş logistika infrastrukturuna malik ölkələrdə müəssisələrin əməliyyat xərcləri 12-15% daha aşağı olur. Bu, xüsusilə e-ticarət və sürətli istehlak malları sektorlarında özünü büruzə verir. Amazon kimi qlobal şirkətlər məhz sürətli və effektiv logistika sayəsində bazarda dominant mövqə qazanıblar.

Qlobal bazarlarda səhm və istiqrazların yüksək gəlir gətirdiyi dövr artıq geridə qalıb. "McKinsey" maliyyə institutunun rəyinə əsasən, səhm və istiqrazların gəlirliyi yaxın 20 ildə azalmağa davam edəcək və bu, insanların xərclərinə daha qənaətlə yanaşmasına səbəb olacaq. İnstitutun dərc etdiyi məruzədə bildirilir ki, ABŞ və Avropa İttifaqı (Aİ) maliyyə bazarlarının iki istiqamətdə inkişaf edəcəyi ehtimal olunur. Birincisi, bu bölgələrdə iqtisadi artım indiki yavaş tempə davam edə, ikincisi isə yeni texnologiyalar və elmi kəşflər sayəsində güclü iqtisadi artım müşahidə oluna bilər. Lakin hər iki halda investorların gəlirləri bir daha son 30 ildə olduğu kimi olmayacaq. "McKinsey" son 30 ilin investorlar üçün "qızıl dövr" olduğunu qeyd edib. Belə ki, yaxın 20 ildə Amerika və Avropa bazarlarında qiymətli kağızların gəlirliyində 1,5-4% azalma proqnozlaşdırılır. Araşdırma iştirakçılarından olan Syuzen Lundun verdiyi açıqlamaya görə, çıxış yolu ev təsərrüfatlarının xərclərə qənaət etməsindədir ki, bu da öz növbəsində iqtisadi artım səviyyəsini aşağı salacaq. Proqnozlara əsasən, son 30 ildə orta hesabla illik 6,5% gəlir əldə edən investorun yaxın 20 ildə 4,5%-lik gəlir əldə etməsi üçün 7 il daha artıq çalışması və ya 2 dəfə çox vəsait toplaması tələb olunur. Son 30 ildə ABŞ səhmlərinin illik gəlirliyi bu ölkənin son 100 il üçün orta statistik göstəricisindən 1,4%, Avropada isə 3% artıq olub. İstiqrazlar üzrə illik gəlirlik isə eyni dövrdə ABŞ-da 3,3%, Avropada isə 4,2% çox olub. "McKinsey" institutunun araşdırmalarına görə, azalan və hətta mənfi dərəcə təşkil edən faiz göstəriciləri ev təsərrüfatlarının istehlakını azaldacaq. Pensiya fondlarında böyük həcmdə kəsir yaranacaq. Belə ki, hazırda pensiya fondlarının kəsiri 1,2 trln. dollara bərabərdir və bu rəqəmin 2 trln. dollara qədər artması ehtimal edilir (13).

Müştəri tələbinin dəyişkənliyi və bazardakı qeyri-müəyyənliklər fonunda çevik logistik strategiyalar mühüm rol oynayır. Harvard Business Review tərəfindən aparılan araşdırmaya görə, çevik logistika sistemləri tətbiq edən şirkətlər böhran dövrlərində satışlarını orta hesabla 25% daha az itirirlər. Bu, xüsusilə pandemiya və tədarük zəncirində baş verən qlobal problemlər zamanı daha aydın görünür. Statistik göstəricilər təsdiq edir ki, data-analitika və süni intellekt texnologiyalarına əsaslanan logistik strategiyalar şirkətlərin bazar mövqeyini möhkəmləndirir. Gartner-in 2023-cü il hesabatına görə, süni intellekt əsaslı logistik sistemlərdən istifadə edən müəssisələrdə sifarişlərin düzgün çatdırılma göstəricisi 95%-ə yüksəlib. Beləliklə, rəqəmsallaşmış və optimallaşdırılmış logistika yalnız xərcləri azaltmaqla qalmır, həm də şirkətlərin davamlı rəqabət üstünlüyü əldə etməsinə imkan yaradır.

Məhsul və xidmətin keyfiyyətinin təmin edilməsi üçün şirkətlər müştəri tələblərini və bazar tələblərini diqqətlə öyrənməlidir. Müştərilərin ehtiyaclarını düzgün anlamaq və onlara uyğun məhsullar və xidmətlər təklif etmək, keyfiyyətin yüksək səviyyədə olmasına zəmin yaradır. Müştəri rəy və şikayətlərinin toplanması, bu ehtiyacları daha dəqiq müəyyən etməyə və gələcəkdə təkmilləşdirmələr aparmağa kömək edir. Müştəri geribildirimlərinə əsaslanaraq, şirkət öz məhsul və xidmətlərini daim yeniləyir və təkmilləşdirir. Keyfiyyətin təmin edilməsi yalnız məhsulun və xidmətin istehsalı və təqdimatı ilə bağlı deyil, həm də daxili proseslərə aiddir. İstehsal və xidmətlərin keyfiyyəti, şirkət daxilində olan əməkdaşların peşəkarlığına, təlimə, resursların idarə olunmasına və şirkət mədəniyyətinə bağlıdır. Şirkət daxilində keyfiyyətin təşviq edilməsi, əməkdaşların düzgün motivasiya olunması və mütəmadi olaraq təlimlərin keçirilməsi, ümumilikdə məhsul və xidmətin keyfiyyətini artırır. Məhsul və xidmətin keyfiyyətinin təmin edilməsi, uzunmüddətli müvəffəqiyyətin təməlini təşkil edir. Şirkətlər, keyfiyyətə ciddi yanaşaraq, bazarda rəqabət üstünlüyü qazana və müştəri məmnuniyyətini maksimum səviyyəyə çıxara bilərlər. Yüksək keyfiyyətli məhsullar və xidmətlər müştərilərin etibarını qazanır, onların təkrar alış etmələrini təmin edir və şirkətə müsbət rəylər gətirir. Bu da, nəticədə şirkətin bazarda daha güclü mövqe tutmasına və uzunmüddətli uğur əldə etməsinə səbəb olur. (6)

Kommersiya müəssisələrinin bazarda uğur qazanması üçün effektiv resurs istifadəsi və xərclərin azaldılması vacib strateji hədəflərdəndir. Yüksək xərclər, müəssisələrin rəqabət qabiliyyətini zədələyə bilər və bazarda geridə qalmasına səbəb ola bilər. Buna görə də, şirkətlər resursları optimal şəkildə istifadə edərək əməliyyat xərclərini azaldaraq həm daxili səmərəliliyi artırmağa, həm də müştərilərə daha sərfəli qiymətlərlə xidmət göstərməyə çalışırlar. Bu məqsədlə müxtəlif strategiyalar və innovativ yanaşmalar tətbiq olunur. Xərclərin azaldılması və resursların effektiv istifadəsi üçün ilkin addım, şirkət daxilində əməliyyat proseslərinin analiz edilməsi və optimallaşdırılmasıdır. Bütün əməliyyatlar, istər istehsal, istər anbarlama, istərsə də daşıma sahəsində diqqətlə təhlil edilməli və mümkün olan sahələrdə xərclərin azaldılması təmin olunmalıdır. Məsələn, avtomatlaşdırma və rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi istehsal proseslərinin daha sürətli və daha səmərəli olmasına kömək edir. Bu, həm resursların daha effektiv istifadə edilməsinə, həm də xərclərin azalmasına səbəb olur.

İnventar idarəetməsi də xərclərin azaldılmasında mühüm rol oynayır. Yüksək inventar səviyyələri, əlavə saxlama, nəqliyyat və sığorta xərclərinə səbəb olur. Buna görə də, "just-in-time" (JIT) tədarük zənciri yanaşması kimi metodlarla, məhsullar yalnız lazım olduğu anda və lazım olan miqdarda istehsal və ya tədarük edilir. Bu yanaşma, anbarın idarə edilməsini asanlaşdırır və əlavə xərcləri minimuma endirir. Eyni zamanda, şirkət daha çevik və müştəri tələblərinə uyğun fəaliyyət göstərir. Enerji və xammal resurslarının effektiv istifadəsi də xərclərin azaldılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İstehsal proseslərində enerji sərfiyyatını azaldacaq texnologiyalar və materiallardan istifadə edilməsi, şirkətin ümumi əməliyyat xərclərini xeyli endirə bilər. Bununla yanaşı, təkrar emal və digər davamlı istehsal yanaşmalarının tətbiqi həm ətraf mühitin qorunmasına, həm də resursların daha səmərəli istifadəsinə kömək edir. Məsələn, xammal israfını azaltmaq və resurslardan daha az istifadə etməklə, müəssisələr həm öz iqtisadiyyatlarına fayda verirlər, həm də uzunmüddətli davamlı inkişaf təmin edirlər. Resursların effektiv istifadəsi yalnız fiziki resurslarla məhdudlaşmır, həm də insan resurslarını əhatə edir. İşçi qüvvəsinin təlimi və motivasiyası, onların iş proseslərini daha səmərəli şəkildə həyata keçirmələrini təmin edir. Yüksək

peşəkarlıq və motivasiya, işçilərin daha az xətlərlə işləmələrini, məhsuldarlığın artmasını və nəticədə xərclərin azalmasını təmin edir. Ayrıca, layihə və vaxt idarəetmə sistemlərinin tətbiqi ilə işçi qüvvəsinin resursları daha səmərəli şəkildə istifadə edilir.

Informasiya texnologiyaları və avtomatlaşdırma sistemlərinin tətbiqi, xərcləri azaldaraq müəssisələrə resursları daha effektiv idarə etmək imkanı verir. Məsələn, müasir ERP (Enterprise Resource Planning) sistemləri, şirkət daxilindəki bütün əməliyyatları əlaqələndirir və avtomatlaşdırır, beləliklə iş proseslərindəki səhvləri və israfı azaldır. Bu, həm də şirkətin ümumi əməliyyat xərclərini aşağı salır və qərarların daha sürətli və düzgün verilməsinə imkan yaradır. Xərclərin azaldılması və resursların effektiv istifadəsi müəssisənin uzunmüddətli müvəffəqiyyətinin təmin edilməsində əvəzsiz rol oynayır. Şirkətlər bu sahədəki strategiyaları daim yeniləyərək və optimallaşdıraraq bazarda rəqabət qabiliyyətini artırır, daha sərfəli xidmətlər təqdim edir və müştəri məmnuniyyətini təmin edir. Yüksək səmərəlilik və minimal xərclər, şirkətin daha böyük gəlirlər əldə etməsinə və bazarda lider mövqeyə yüksəlməsinə səbəb ola bilər.

Müasir biznes mühitində rəqabət üstünlüyü əldə etmək və əməliyyatları daha səmərəli idarə etmək üçün innovativ logistika həllərinin tətbiqi böyük əhəmiyyət kəsb edir. İstehsal və paylama proseslərində texnologiyanın istifadəsi, yalnız xərclərin azaldılmasına deyil, həm də müştəri məmnuniyyətinin artırılmasına kömək edir. İnnovativ logistika həlləri, şirkətlərin bazar tələblərinə daha sürətli və səmərəli cavab verməsinə imkan yaradır, eləcə də resursların optimallaşdırılmasını təmin edir. Bunlardan biri avtomatlaşdırılmış anbar və daşıma sistemlərinin tətbiqidir. Müasir dövrdə ən müasir anbar və inventar idarəetmə texnologiyaları, məhsulların düzgün şəkildə saxlanması və paylanması təmin edir. Avtomatlaşdırılmış anbarlar, insanların müdaxiləsi olmadan, məhsulların doğru yerə yönləndirilməsini və çatdırılmasını təmin edir. Bu texnologiyalar, anbarın fəaliyyətini sürətləndirir, səhvləri azaldır və əməliyyatların ümumi səmərəliliyini artırır. Avtomatlaşdırma eyni zamanda işçi qüvvəsinin daha yaradıcı və strateji işlərə yönəlməsinə imkan verir, beləliklə şirkətlər daha effektiv və sürətli xidmət təqdim edə bilərlər.

Digər bir innovativ logistika həlli, rəqəmsal platformalar və sənaye 4.0 texnologiyalarının tətbiqidir. Bu yanaşma, internetə bağlı cihazların və proqram təminatlarının bir-biri ilə əlaqələndirilməsini təmin edir. Şirkətlər, "Internet of Things" (IoT) texnologiyasından istifadə edərək, məhsulların hərəkətini real vaxt rejimində izləyə bilərlər. Bu, çatdırılma proseslərində şəffaflığı artırır, potensial problemləri qabaqcadan müəyyən etməyə imkan verir və müştəriyə daha dəqiq məlumat təqdim edir. IoT cihazları, anbarlardakı məhsulların vəziyyətini, temperaturunu, və nəqliyyat vasitələrinin yerləşdiyi yer haqqında məlumat toplayaraq logistika proseslərini daha effektiv idarə edir. Blockchain texnologiyası da innovativ logistika həlləri arasında önəmli yer tutur. Blockchain, məlumatların tamamilə şifrələnmiş və dəyişdirilə bilməyən bir şəkildə saxlanılmasına imkan verir. Bu xüsusiyyət, tədarük zəncirində şəffaflığı artırır və bütün tərəflərin məlumatlara eyni zamanda çıxışını təmin edir. Blockchain, həmçinin saxtakarlıq və fırıldaqçılığın qarşısını almağa kömək edir, məhsulların hərəkətini və statusunu izləmək üçün etibarlı bir sistem yaradır. Bu texnologiyanın tətbiqi, logistikada məlumatların doğruluğunu və etibarlılığını təmin edərək, əməliyyatların daha səmərəli və təhlükəsiz aparılmasına imkan verir.

Yenilikçi nəqliyyat həlləri də logistika sahəsində əhəmiyyətli rol oynayır. Elektrikli nəqliyyat vasitələrinin və dronların istifadəsi, çatdırılma proseslərini daha sürətli və ekoloji cəhətdən təmiz edir. Elektrikli yük maşınları və dronlar, şəhər daxilindəki tıxaclardan qaçmaqla, çatdırılma müddətini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır. Bu nəqliyyat vasitələri, həmçinin yanacaq xərclərini azaldır və karbon emissiyalarını minimuma endirir, bu da çevrə dostu fəaliyyətləri təşviq edir. Analitik alətlərin və süni intellektin (AI) tətbiqi logistika sahəsində inqilabi dəyişikliklərə səbəb olub. Süni intellekt, böyük verilənlər bazasını analiz edərək, təchizat zəncirindəki təklif və tələbi proqnozlaşdırmağa kömək edir. Bu, şirkətlərin istehsal və anbarlanma proseslərini optimallaşdırmasına, eləcə də tədarük və çatdırılma müddətlərini düzgün planlaşdırmasına imkan verir. AI, həmçinin daha effektiv marşrut planlamasına və daha sürətli, daha dəqiq qərarların verilməsinə kömək edir. Bu texnologiyaların tətbiqi, resursların daha düzgün yönləndirilməsini və xərclərin azaldılmasını təmin edir. Şirkətlər innovativ logistika həllərini tətbiq edərək yalnız əməliyyatlarını təkmilləşdirmir, həm də müştəri təcrübəsini yaxşılaşdırırlar. Yüksək keyfiyyətli,

sürətli və şəffaf xidmətlər təqdim etmək, müştəri məmnuniyyətini artırır və şirkətin bazar mövqeyini gücləndirir. İnnovativ logistika həlləri, həmçinin işçi qüvvəsinin məhsuldarlığını artırır və şirkətin ümumi əməliyyat xərclərini azaldır. Bu səbəbdən, şirkətlər üçün innovasiya yalnız bir strateji üstünlük deyil, eyni zamanda uzunmüddətli uğurun əsas təməlidir.

NƏTİCƏ

Nəticə olaraq, innovativ logistika həlləri müasir biznes mühitində müəssisələr üçün rəqabət üstünlüyü əldə etmək və əməliyyatlarını optimallaşdırmaq baxımından çox vacibdir. Avtomatlaşdırılmış anbar sistemləri, rəqəmsal platformalar və IoT texnologiyaları kimi yeniliklər, şirkətlərə daha sürətli, səmərəli və şəffaf əməliyyatlar aparmağa imkan verir. Bu texnologiyalar, həmçinin xərcləri azaldaraq resursların effektiv istifadəsini təmin edir və müştəri məmnuniyyətini artırır. Blockchain və süni intellektin tətbiqi logistika sahəsində təhlükəsizliyi və dəqiqliyi təmin edir, məlumatların etibarlılığını artırır və proqnozlaşdırma bacarıqlarını gücləndirir. Bu, şirkətlərin daha doğru qərarlar verməsini və təchizat zəncirindəki təklif-tələb əlaqələrini daha yaxşı idarə etmələrini mümkün edir. Eyni zamanda, elektrikli nəqliyyat vasitələri və dronların istifadəsi, loqistik əməliyyatları daha ekoloji və səmərəli edir. İnnovativ logistika həlləri, şirkətlərə yalnız əməliyyat xərclərini azaltmağa və resursları daha effektiv istifadə etməyə kömək etmir, həm də müştəri təcrübəsini yaxşılaşdıraraq bazar mövqelərini gücləndirir. Müasir texnologiyaların tətbiqi ilə müəssisələr daha çevik və rəqabətə davamlı hala gəlir, bu da uzunmüddətli uğurun təmin olunmasına gətirib çıxarır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Christopher, M. (2016). Logistics & Supply Chain Management (5th ed.). Pearson Education.
2. Stock, J. R., & Lambert, D.M. (2001). Strategic Logistics Management. McGraw-Hill.
3. Lambert, D.M., & Cooper, M.C. (2000). Issues in Supply Chain Management. Industrial Marketing Management, 29(1), 65-83.
4. Bowersox, D.J., Closs, D.J., & Cooper, M.B. (2013). Supply Chain Logistics Management (4th ed.). McGraw-Hill.
5. Halder, S. (2020). Logistics and Supply Chain Management: Creating Value-Adding Networks. Wiley.
6. Koste, L.L., & Malhotra, M.K. (2003). Process Innovations in Logistics and Supply Chain Management. Journal of Business Logistics, 24(1), 33-58.
7. Pienaar, W.J., & Vogt, J.P. (2012). Business Logistics Management (5th ed.). Juta and Company Ltd.
8. Mangan, J., Lalwani, C., & Butcher, T. (2016). Global Logistics and Supply Chain Management (3rd ed.). Wiley.
9. Tomic, M., & Alvarado, R. (2017). Innovative Logistics Solutions in a Digitalized World. Springer.
10. Dufresne, R., & Abarca, D. (2019). Blockchain Technology for Supply Chains and Logistics: Applications, Challenges, and Research Directions. Springer.
11. Bell, J. (2017). Smart Logistics: Transforming the Global Supply Chain. Kogan Page.
12. Schwarz, L., & Hühner, K. (2018). Internet of Things in Logistics: A Practical Approach to the Future of Supply Chain Management. Springer.
13. <https://report.az/maliyye-xeberleri/mckinsey-yuksek-gelirlik-dovru-geride-qalib/>

P.T.Khudiyeva

PhD, Associate Professor, Azerbaijan State University of Economics

T.I.Verdiyeva

master student, Azerbaijan State University of Economics

The importance of logistics strategies in the formation of competitive advantage in commercial enterprises

Abstract

Logistics strategies play an important role in the formation of competitive advantage in commercial enterprises. These strategies enable the enterprise to deliver products and services to customers more effectively, quickly and at a lower cost, thereby creating an opportunity for the company to stand out in the market. Logistics covers all stages, starting from the production process and ending with the delivery of the product to the customer, and optimization here helps to increase competitiveness. The correct selection of logistics strategies allows enterprises to reduce production and transportation costs, improve warehousing operations and increase customer satisfaction. Technologies and automation applied in this area ensure the efficient use of resources, thereby strengthening the company's position in the market. At the same time, logistics strategies increase the flexibility of supply chains, which allows the enterprise to respond faster to market demands. Effective logistics strategies are one of the main factors that form the competitive advantage of commercial enterprises. Since speed, flexibility and customer satisfaction are at the forefront in the modern market, optimizing and developing logistics activities brings positive results to enterprises and can place them among the market leaders.

Keywords: commercial enterprises, logistics, competition, strategy, production.